

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
Sygn. akt SK 68/20
BAS-WAK-1627/20

Warszawa, 3 grudnia 2021 r.

Trybunał Konstytucyjny

Na podstawie art. 69 ust. 2 w związku z art. 42 pkt 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072), w imieniu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej przedkładam wyjaśnienia w sprawie skargi konstytucyjnej T P , J P , J A , E M , A C i M M z 12 listopada 2019 r. (sygn. akt SK 68/20), jednocześnie wnosząc o **umorzenie** postępowania na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 i pkt 4 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, ze względu na zbędność wydania wyroku i utratę przez akt normatywny w zakwestionowanym zakresie mocy obowiązującej przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał.

Uzasadnienie

I. Przedmiot kontroli

1. Przedmiotem postępowania jest badanie zgodności art. 2 ust. 1 zdanie 3 dekretu o reformie rolnej z art. 64 ust. 1 i 2 w zw. z art. 31 ust. 3 i art. 21 ust. 2 Konstytucji, z art. 2 – zasadą ochrony praw słuszenie nabytych w związku z art. 64 ust. 1 i 2 i art. 21 ust. 2 Konstytucji oraz z art. 1 Protokołu Dodatkowego Nr 1 do Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w zakresie, w jakim umożliwił on wywłaszczenie nieruchomości bez żadnego odszkodowania.

2. Artykuł 2 Dekretu, łącznie z jednostkami redakcyjnymi (przepisami) nieobjętymi zakresem zaskarżenia, miał w pierwotnej wersji brzmienie następujące:

„1. Na cele reformy rolnej przeznaczone będą nieruchomości ziemskie o charakterze rolniczym:

- a) stanowiące własność Skarbu Państwa z jakiegokolwiek tytułu;
- b) będące własnością obywateli Rzeszy Niemieckiej i obywateli polskich narodowości niemieckiej;
- c) będące własnością osób skazanych prawomocnie za zdradę stanu, za pomoc udzieloną okupantom ze szkodą dla Państwa lub miejscowej ludności, względnie za inne przestępstwa przewidziane w dekreście Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 12 września 1944 r. (Dz.U. R. P. Nr 4, poz. 16);
- d) skonfiskowane z jakichkolwiek innych prawnych przyczyn;
- e) stanowiące własność albo współwłasność osób fizycznych lub prawnych, jeżeli ich rozmiar łączny przekracza bądź 100 ha powierzchni ogólnej, bądź 50 ha użytków rolnych, a na terenie województw poznańskiego, pomorskiego i śląskiego, jeśli ich rozmiar łączny przekracza 100 ha powierzchni ogólnej, niezależnie od wielkości użytków rolnych tej powierzchni.

O położeniu prawnym nieruchomości ziemskich, należących do kościoła katolickiego lub gmin wyznaniowych innych wyznań, orzeknie Sejm Ustawodawczy.

Wszystkie nieruchomości ziemskie wymienione w punktach b, c, d i e części pierwszej niniejszego artykułu przechodzą bezzwłocznie bez żadnego wynagrodzenia

w całości na własność Skarbu Państwa z przeznaczeniem na cele wskazane w art. 1-ym część druga.”

Artykuł 1 ust. 5 dekretu z dnia 17 stycznia 1945 r. w sprawie zmiany dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz.U. 1945 Nr 3 poz. 9, dalej: dekret zmieniający) wprowadzał zmianę polegającą na skreśleniu w art. 2 ust. 1, zdanie 1 Dekretu wyrazów „o charakterze rolniczym”.

W dniu 18 stycznia 1945 r. (Dz.U. Nr 3, poz. 13) opublikowany został tekst jednolity Dekretu z uwzględnieniem zmian wprowadzonych przez dekret zmieniający, w którym zaskarżony przepis uzyskał brzmienie obowiązujące do chwili obecnej:

„1. Na cele reformy rolnej przeznaczone będą nieruchomości ziemskie:

a) stanowiące własność Skarbu Państwa z jakiegokolwiek tytułu,
b) będące własnością obywateli Rzeszy Niemieckiej, nie-Polaków i obywateli polskich narodowości niemieckiej,

c) będące własnością osób skazanych prawomocnie za zdradę stanu, za dezercję lub uchylanie się od służby wojskowej, za pomoc udzieloną okupantom ze szkodą dla Państwa lub miejscowej ludności, względnie za inne przestępstwa, przewidziane w dekreście Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 31 sierpnia 1944 r. (Dz.U. R. P. Nr 4, poz. 16) oraz w dekreście Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 30 października 1944 r. o ochronie Państwa (Dz.U. R. P. Nr 10, poz. 50),

d) skonfiskowane z jakichkolwiek innych prawnych przyczyn,

e) stanowiące własność albo współwłasność osób fizycznych lub prawnych, jeżeli ich rozmiar łączny przekracza bądź 100 ha powierzchni ogólnej, bądź 50 ha użytków rolnych, a na terenie województw poznańskiego, pomorskiego i śląskiego, jeśli ich rozmiar łączny przekracza 100 ha powierzchni ogólnej, niezależnie od wielkości użytków rolnych tej powierzchni.

O położeniu prawnym nieruchomości ziemskich, należących do kościoła katolickiego lub gmin wyznaniowych innych wyznań, orzeknie Sejm Ustawodawczy. Wszystkie nieruchomości ziemskie, wymienione w punktach b, c, d i e, części pierwszej niniejszego artykułu przechodzą bezzwłocznie, bez żadnego wynagrodzenia w całości, na własność Skarbu Państwa z przeznaczeniem na cele, wskazane w art. 1, część druga.”.

II. Stan faktyczny i prawny

Skarżący wiążą naruszenie przysługujących im wolności i praw konstytucyjnych z wydaniem wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia czerwca 2019 roku (sygn. akt.). Skarga konstytucyjna została wniesiona w związku z następującym stanem faktycznym.

Skarżący są spadkobiercami F P , byłego właściciela majątku R (dalej: majątek ziemski) położonego w województwie p o łącznej powierzchni około ha, w skład którego wchodzi m.in. zespół . Zespół ten wraz z całym majątkiem ziemskim został przejęty na cele reformy rolnej, co znalazło odzwierciedlenie w zaświadczeniu Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego w B z maja 1946 r. W dniu stycznia 1998 roku J P zwrócił się do Wojewody o stwierdzenie, że nieruchomości wchodzące w skład zespołu w R nie podpadały pod działanie dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. Nr 4, poz. 17, dalej: dekret o reformie rolnej). Wojewoda wydał decyzję z maja 1998 roku, w której uznał, że ww. nieruchomość podpadała pod działanie dekretu. Od tej decyzji odwołał się wnioskodawca, jednak Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi utrzymał niekorzystną decyzję w mocy decyzją z lutego 2002 r.

W dniu września 2005 r. T P wniósł o stwierdzenie nieważności decyzji Ministra Rolnictwa z lutego 2002 roku oraz decyzji Wojewody z maja 1998 r., zarzucając, że obie decyzje zostały wydane bez podstawy prawnej, gdyż kwestia tego, czy część nieruchomości ziemskiej –stanowiąc zespół

– podpada pod działanie dekretu o reformie rolnej, stanowi spór o prawo rzeczowe. Właściwy jest zatem, zdaniem wnioskodawcy, sąd powszechny. Wnioskodawca podniósł też, że J P w chwili składania wniosku nie był spadkobiercą F P właściciela majątku ziemskiego. Decyzją z stycznia 2012 r. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi stwierdził nieważność zakwestionowanych decyzji. Następnie, wobec odmiennego charakteru poszczególnych części majątku ziemskiego, prowadzone były w odniesieniu do nich trzy odrębne postępowania.

Wojewoda decyzją z dnia stycznia 2014 r. stwierdził, że działki oznaczone numerami:

wchodzące w skład majątku ziemskiego R , stanowiącego własność F P , podpadały pod działanie przepis art. 2 ust. 1 lit. e dekretu o reformie rolnej. W uzasadnieniu orzeczenia organ administracji podał, że łączny obszar przejętej nieruchomości przekraczał 100 ha powierzchni ogólnej, a także, że powierzchnia gruntów rolnych, pastwisk, łąk i sadów, z wyłączeniem lasów i innych gruntów nierolnych, przekraczała normy obszarowe wymienione w art. 2 ust. 1 lit. e dekretu o reformie rolnej. Ponadto organ podniósł, że działki, których dotyczyło postępowanie składały się na nieruchomość rolną, nie wchodząc w skład zespołu .

Skarżący wnieśli odwołanie od niekorzystnej dla siebie decyzji Wojewody do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Decyzją z grudnia 2016 roku – działając na podstawie art. 138 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2016 r., poz. 23; dalej k.p.a.) – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi utrzymał tę decyzję w mocy. Organ wskazał, że ogólny obszar działek będących przedmiotem postępowania wynosi ponad 385 ha i wyjaśnił, że ich usytuowanie pozwala na stwierdzenie, że znajdują się one poza obszarem zespołu . W konsekwencji Minister uznał, że nie budzi wątpliwości, iż powierzchnia ogólna majątku R przekraczała 100 ha oraz że ta część majątku nie była funkcjonalnie, gospodarczo i geograficznie powiązana z częścią rezydencjalną majątku, a zatem że zostały spełnione przesłanki dotyczące powierzchni ogólnej i użytków rolnych, wymienione w art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu o reformie rolnej.

Od decyzji Ministra skarżący złożyli skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W . Skarżący zarzucili zaskarżonej decyzji naruszenie prawa materialnego, które miało wpływ na wynik sprawy, a w szczególności naruszenie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu o reformie rolnej, poprzez jego błędne zastosowanie, „w sytuacji gdy powierzchnia majątku R przekraczała 100 ha powierzchni ogólnej, co oznacza, że mogła zostać przejęta tylko w oparciu o art. 2 ust. 1 zd. 3 dekretu albowiem art. 2 ust. 1 lit. e określa jedynie rodzaj nieruchomości jakie mogły zostać przejęte na rzecz Skarbu Państwa, jednak podstawą do dokonania samego przejęcia konkretnej nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa stanowił przepis zdania trzeciego ust. 1 art. 2 dekretu, a nie lit. e tego przepisu” (skarga z stycznia 2017 r. na decyzję Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi). Inny zarzut dotyczył naruszenia art. 99 ustawy

z dnia 17 marca 1921 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 44 poz. 267, dalej: Konstytucja Marcowa) w związku z mającymi zastosowanie w stosunku do dekretu reformie rolnej ze skutkiem retroaktywnym przepisami art. 64 ust. 3 i art. 21 ust 1 i ust. 2 Konstytucji poprzez pozbawienie F P oraz jego spadkobierców – skarżących, własności nieruchomości bez jakiegokolwiek odszkodowania, nie na cel publicznie użyteczny. Podnosząc powyższe skarżący wnieśli o uchylenie zaskarżonej decyzji oraz utrzymanej nią w mocy decyzji Wojewody z stycznia 2014 r.

Wojewódzki Sąd Administracyjny w W w wyroku z maja 2017 r. (sygn. akt , dalej: wyrok WSA) oddalił skargę skarżących, nie dzieląc zawartych w niej zarzutów. Sąd podkreślił, że „autorzy skargi nie kwestionują dokonanych przez organ ustaleń faktycznych, w tym w szczególności ani powierzchni majątku R ani charakteru rolnego gruntów objętych zaskarżoną decyzją w dacie wejścia w życie przepisów o reformie rolnej. Skarga kwestionuje natomiast samą zasadność i dopuszczalność przejęcia przez Państwo majątku ziemskiego bez stosownego odszkodowania” (uzasadnienie wyroku WSA). Sąd przypomniał, iż przejście nieruchomości ziemskiej na własność Państwa następowało z mocy prawa (art. 2 ust. 1 zdanie trzecie), bez potwierdzania tego faktu w formie decyzji administracyjnej, lecz co najwyżej w formie nie mającego jej mocy zaświadczenia. Rozporządzenie z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu o reformie rolnej w § 6 przewiduje dopuszczalność złożenia wniosku o stwierdzenie, że dana nieruchomość jest wyłączona spod działania postanowień zawartych w art. 2 ust. 1 lit. e dekretu, a rozstrzygnięcie w tego typu sprawach następuje na podstawie § 5 ww. rozporządzenia w formie decyzji administracyjnej. W tym trybie został złożony wniosek w kontrolowanej sprawie. Zdaniem Sądu „rację ma zatem organ podnosząc w odpowiedzi na skargę, że stanowisko skarżących jest wewnętrznie sprzeczne. Z jednej strony zarzucają oni bowiem, że przepisy dekretu nie obowiązują a z drugiej strony składają wniosek na przepisach ww. dekretu oparty. Nie jest też zasadny zarzut naruszenia przez organ art. 2 ust. 1 dekretu w odniesieniu do art. 2 ust. 1 lit. e dekretu. Przepis art. 2 ust. 1 lit. e, jak słusznie wskazano w odpowiedzi na skargę precyzował nieruchomości objęte reformą, zaś podstawę prawną stanowiącą o przejęciu z mocy prawa własności nieruchomości na Skarb Państwa stanowił art. 2 ust. 1 zd. trzecie, odnoszący się zresztą m.in. do art. 2 ust. 1 lit e dekretu” (uzasadnienie wyroku WSA).

Skarżący wystąpili ze skargą kasacyjną do Naczelnego Sądu Administracyjnego zarzucając Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu w W naruszenie przepisów prawa materialnego poprzez błędną wykładnię. W skardze wskazano, że organy orzekające w sprawie nie dokonały analizy stanu faktycznego w oparciu o art. 2 ust. 1 zdanie trzecie, lecz koncentrowały się wyłącznie na sprawdzeniu przesłanek z art. 2 ust. 1 lit. e poprzez sprawdzenie i wykazywanie, że nieruchomości objęte postępowaniem miały charakter rolny. Zignorowały one fakt, iż skarżący kwestionował wyłącznie kwestię samej zasadności i dopuszczalności przejęcie przez Skarb Państwa nieruchomości bez stosownego odszkodowania.

Skarżący podnieśli, iż samo uregulowanie zawarte w art. 2 ust. 1 zd. 3 dekretu, wedle którego nieruchomości wskazane w/w artykule przechodzą na własność Skarbu Państwa bez jakiegokolwiek odszkodowanie jest sprzeczny z porządkiem prawnym Rzeczypospolitej Polskiej. Pozostaje w ich ocenie niezgodny z art. 99 Konstytucji Marcowej oraz z art. 21 ust.2 Konstytucji z 1997 r. W związku z tym przepis ten nie mógł i nie może stanowić podstawy prawnej nacjonalizacji (wywłaszczenia), albowiem przewiduje on dokonanie wywłaszczenia nie na cele publiczne oraz bez stosownego odszkodowanie a przepisy Konstytucji z 1997 r. mają w tym przypadku charakter retroaktywny.

Naczelnny Sąd Administracyjny w wyroku z czerwca 2019 r. (sygn. akt) uznał, że z uwagi na historyczny i nieodwracalny charakter dekretu o reformie rolnej nie ma obecnie możliwości kwestionowania jego mocy obowiązującej, a co nastąpiłoby w przypadku stwierdzenia, że art. 2 ust. 1 lit e dekretu lub art. 2 ust. 1 zdanie trzecie dekretu nie były zgodne z Konstytucją. Z tych powodów NSA uznał zarzuty kasacyjne dotyczące obrazy art. 2 ust. 1 dekretu o reformie rolnej w związku z art. 2, art. 21 ust,1 i 2, art. 20, art. 64 ust, 3 i art. 31 ust. 3 oraz art. 32 Konstytucji za nieusprawiedliwione. Zarzuty te nie były także zasadne w odniesieniu do unormowań, zawartych w Protokole Nr 1, ratyfikowanym przez Polskę w dniu 10 października 1994 r. (Dz. U. z 1995 r. Nr 26, poz. 175), do sporządzonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. a następnie zmienionej Protokołem Nr 3, Nr 5 i Nr 8 oraz uzupełnionej Protokołem Nr 2, Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Dekret o reformie rolnej jest aktem prawnym, który miał wymiar jednorazowy i ma on obecnie znaczenie jedynie historyczne. Został wydany (i wszedł w życie) przed podpisaniem przez Państwo Polskie Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka a dokonywana przez sądy administracyjne wykładnia jego przepisów bierze

pod uwagę to, że materia uregulowana przepisami omawianego aktu prawnego (przejęcie majątków ziemskich dla celów realizacji reformy rolnej) wymaga ścisłej interpretacji jego przepisów jako przepisów szczególnych, odstępujących od reguł ogólnych. Sąd uznał także, że nie był uprawniony zarzut, dotyczący błędnej kwalifikacji podstawy prawnej przejęcia majątku R . Dla NSA nie ulega wątpliwości, że stanowił ją przepis art. 2 ust. 1 lit. e dekretu o reformie rolnej a nie – jak przyjmują skarżący – art. 2 ust 1 zdanie trzecie dekretu o reformie rolnej. Zdanie trzecie art. 2 nie stanowi bowiem żadnej, odrębnej podstawy przejęcia nieruchomości ziemskiej na rzecz Skarbu Państwa, bo odnosi się do wszystkich przypadków owego przejęcia. Wynika to wprost z treści tego zdania. Wobec tych konstatacji, Naczelny Sąd Administracyjny oddalił skargę kasacyjną.

Skarżący wnieśli skargę konstytucyjną (pismo datowane na 12 listopada 2019 r., dalej: skarga). Postanowieniem z 4 czerwca 2020 r. Trybunał Konstytucyjny po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi postanowił nadać skardze konstytucyjnej dalszy bieg.

III. Zarzuty skarżących

1. Skarżący łączą z wydaniem wyroku NSA z dnia z dnia czerwca 2019 (sygn. akt) naruszenie następujących praw i zasad konstytucyjnych: prawa do równej ochrony prawnej własności, innych praw majątkowych oraz prawa dziedziczenia (art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji) w związku z zasadą proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji) i prawa do odszkodowania za wywłaszczenie (art. 21 ust. 2 Konstytucji), z art. 2 – zasady ochrony praw słusznie nabytych (art. 2 Konstytucji) w związku z prawem do równej ochrony prawnej własności (art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji) i prawem do odszkodowania za wywłaszczenie (art. 21 ust. 2 Konstytucji) oraz prawem do poszanowania mienia (z art. 1 Protokołu Dodatkowego Nr 1 do Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności).

2. Skarżący podnoszą, że dokonując wykładni art. 2 ust. 1 zd. trzecie dekretu o reformie rolnej Naczelny Sąd Administracyjny pozbawiał ich prawa własności rodzinnego majątku ziemskiego lub prawa odzyskania bezprawnie przejętej nieruchomości bez jakiegokolwiek odszkodowania. Przepis ten był podstawą przejęcia na rzecz Skarbu Państwa, lecz nie na cele publiczne majątku należącego do

poprzednika prawnego skarżących i bez żadnego odszkodowania, co, zdaniem skarżących, wprost narusza chronione Konstytucją przysługujące im prawo własności poprzez jego bezpodstawne ograniczenie, a właściwie pozbawienie, pomimo braku zaistnienia ściśle określonych przesłanek tj. art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji w związku z art. 31 ust. 3 w zw. z art. 21 ust.2 Konstytucji. Skarżący wskazują, iż rozstrzygnięcia w ich sprawie zarówno organów jak administracyjnych jak i sądów administracyjnych zapadły wbrew konstytucyjnej zasadzie proporcjonalności i zasadzie poszanowania własności (opisanej szczegółowo w art. 31 ust. 3 Konstytucji w zw. z art. 21 ust.2 i art. 64 ust 1 i 2 Konstytucji) i doprowadziły do nieproporcjonalnej ingerencji w prawo własności.

Uregulowanie zawarte w art. 2 ust. 1 zd. trzecie dekretu o reformie rolnej tj. norma stanowiąca, że nieruchomości wskazane ww. artykule przechodzą na własność Skarbu Państwa bez jakiegokolwiek odszkodowania, jest sprzeczne z porządkiem prawnym Rzeczypospolitej Polskiej. W skardze podniesiono, za Trybunałem Konstytucyjnym, iż istota prawa własności (art. 64 ust. 3 Konstytucji RP) przejawia się w tym, że zagwarantowanie ochrony własności jest konstytucyjną powinnością państwa, przy czym powinność ta urzeczywistniana jest zarówno przez działania o charakterze prawodawczym (ukształtowanie podstawowych instytucji prawnych, konkretyzujących treść prawa własności, określenie granic prawa własności), jak i faktyczne czynności organów państwa, mające za przedmiot dobra stanowiące własność jakiejś osoby (por. wyrok w sprawie K 23/98). Istota tego prawa została, zdaniem skarżących naruszona, ponieważ poprzednik prawny skarżących został pozbawiony majątku wielkiej wartości bez żadnego, nawet symbolicznego odszkodowania.

IV. Analiza formalnoprawna

1. Zgodnie z art. 79 Konstytucji, każdy, czyje prawo lub wolność konstytucyjna zostały naruszone, może wnieść skargę konstytucyjną w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. Skarga konstytucyjna może zostać złożona po wyczerpaniu drogi prawnej, o ile droga ta jest przewidziana, w ciągu 3 miesięcy od doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub

innego ostatecznego rozstrzygnięcia (art. 77 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym; Dz. U. poz. 2072; dalej: ustawa o TK).

Akcentowana w art. 79 ust. 1 Konstytucji zależność między przedmiotem skargi konstytucyjnej a jednostkowym orzeczeniem wydanym wobec skarżącego przesądza o jego legitymacji do wystąpienia z tym środkiem ochrony praw i wolności; a jednocześnie nadaje skardze konstytucyjnej niezbędny – w świetle założeń wyrażonych przywołanym przepisem – charakter środka inicjowania tzw. konkretnej kontroli prawa przed Trybunałem Konstytucyjnym. Analizując problem podstawy prawnej ostatecznego orzeczenia wydanego wobec skarżącego, należy zwrócić uwagę na to, że za taką podstawę mogą być uznane tylko te przepisy, które wyrażają normy prawne bezpośrednio określające sytuację prawną skarżącego w chwili wydania ostatecznego orzeczenia. Konieczną przesłanką skargi jest więc wykazanie związku między kwestionowanym unormowaniem a ostatecznym orzeczeniem, z którego wydaniem skarżący wiąże zarzut naruszenia jego praw (zob. przykładowo postanowienia TK z: 19 października 2004 r., sygn. akt SK 13/03; 15 lipca 2002 r., sygn. akt Ts 5/02). Ponadto, przepisy wskazane przez inicjatora postępowania, będąc podstawą ostatecznego orzeczenia sądu, powinny jednocześnie stanowić bezpośrednie źródło naruszenia jego konstytucyjnych wolności lub praw (dotyczyć go osobiście). Naruszenie musi mieć charakter osobisty i aktualny (rzeczywisty), a nie potencjalny, czyli możliwy do wyobrażenia w realiach innych niż sytuacja faktyczna i prawna skarżącego (zob. przykładowo postanowienia TK z: 17 marca 1998 r., sygn. akt Ts 11/97; 19 października 2004 r., sygn. akt SK 13/03; 9 lipca 2012 r., sygn. akt SK 19/10).

2. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego ugruntowany jest pogląd, że pozytywnie zakończone wstępne badanie skargi konstytucyjnej i przekazanie jej do merytorycznego rozpoznania nie zwalnia składu orzekającego od badania – na każdym etapie postępowania – czy w sprawie nie zachodzi ujemna przesłanka procesowa, pociągająca za sobą konieczność umorzenia postępowania (zob. postanowienia TK z: 21 listopada 2001 r., sygn. akt K 31/01; 20 marca 2002 r., sygn. akt K 42/01; 27 stycznia 2004 r., sygn. akt SK 50/03; 16 marca 2005 r., sygn. akt SK 41/03; 12 października 2011 r., sygn. akt SK 22/10; 11 września 2012 r., sygn. SK 19/12; 10 marca 2015 r., sygn. akt SK 65/13; 13 grudnia 2016 r., sygn. akt SK 16/15; 14 listopada 2017 r.,

sygn. akt SK 4/16). Skład rozpoznający sprawę *in merito* nie jest związany wynikami wstępnej kontroli ujętymi w zarządzeniu sędziego Trybunału (ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym; Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.; dalej: ustawa o TK z 1997 r.) albo postanowieniu Trybunału (ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, Dz. U. z 2016 r. poz. 293 i aktualnie obowiązująca ustawa o TK) – o przekazaniu skargi konstytucyjnej do rozpoznania merytorycznego lub postanowieniu Trybunału Konstytucyjnego o uwzględnieniu zażalenia skarżącego na postanowienie w przedmiocie odmowy nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej (wyroki TK z: 22 marca 2017 r., sygn. akt SK 13/14 21 czerwca 2017 r., sygn. akt SK 35/15; postanowienie TK z: 22 marca 2016 r., sygn. akt SK 6/15; 15 czerwca 2016 r., sygn. SK 44/14; 12 lipca 2016 r., sygn. SK 5/15; 10 lipca 2018 r., sygn. akt SK 5/17).

Mając powyższe na uwadze, w pierwszej kolejności Sejm odniesie się do formalnoprawnych przesłanek merytorycznego rozpoznania skargi.

3. Wątpliwości Sejmu budzi poprawność wskazania przez skarżących przepisu stanowiącego podstawą ostatecznego orzeczenia sądu i będącego zarazem bezpośrednim źródłem naruszenia ich konstytucyjnych wolności lub praw (dotyczącym ich osobiście). Naruszenie to powinno mieć charakter osobisty i aktualny (rzeczywisty), a nie potencjalny, czyli możliwy do wyobrażenia w realiach innych niż sytuacja faktyczna i prawna skarżącego.

Skarżący wskazują w takim charakterze przepisy art. 2 ust. 1 zdanie trzecie dekretu o reformie rolnej, które mają brzmienie: „Wszystkie nieruchomości ziemskie wymienione w punktach b, c, d i e części pierwszej niniejszego artykułu przechodzą bezzwłocznie bez żadnego wynagrodzenia w całości na własność Skarbu Państwa z przeznaczeniem na cele wskazane w art. 1-ym część druga.” W uzasadnieniu skarżący wskazują: „przepisy art. 2 ust. 1 zdanie trzecie dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 roku o przeprowadzeniu reformy rolnej stanowiły podstawę prawną prawomocnego wyroku w sprawie skarżących w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz art. 47 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK Zgodnie, bowiem z orzecnictwem TK, „podstawa rozstrzygnięcia obejmuje całokształt przepisów prawa (norm) stosowanych przez organ władzy publicznej w celu wydania aktu stosowania prawa” (wyrok TK z dnia 24 października 2007 r., sygn. akt SK 7/06)” (uzasadnienie skargi, s. 3). Sejm w pełni podziela ocenę prawną dokonaną w tym względzie w uzasadnieniu wyroku Naczelnego

Sądu Administracyjnego z czerwca 2019 r. (sygn. akt). Sąd stwierdził, że podstawą przejęcia przez państwo majątku ziemskiego był „przepis art. 2 ust. 1 lit. e dekretu o reformie rolnej a nie - jak przyjmują skarżący – art. 2 ust. 1 zdanie trzecie dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. Zdanie trzecie art. 2 cyt. dekretu nie stanowi bowiem żadnej, odrębnej podstawy przejęcia – w trybie dekretu z 1944 r. – nieruchomości ziemskiej na rzecz Skarbu Państwa, bo odnosi się do wszystkich przypadków owego przejęcia. Wynika to wprost z treści zdania trzeciego art. 2 w/w dekretu, która przewiduje, iż wszystkie nieruchomości ziemskie, wymienione w punktach „b”, „c”, „d” i „e” części pierwszej niniejszego artykułu przechodzą bezzwłocznie, bez żadnego wynagrodzenia w całości, na własność Skarbu Państwa z przeznaczeniem na cele, wskazane w art. 1, część druga” (uzasadnienie wyroku NSA z czerwca 2019 r.).

4. Wobec powyższego z punktu widzenia przedmiotu przedstawionego w skardze żądania kontroli konstytucyjności rozważenia wymaga kwestia dopuszczalności kontroli art. 2 ust. 1 lit. e dekretu w perspektywie jego mocy obowiązującej. Stanowi to jedno z podstawowych zagadnień wpływających na możliwość merytorycznej kontroli skargi konstytucyjnej. Kontrola konstytucyjności prawa jest procesem o celach i skutkach przede wszystkim prospektywnych. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego uznaje się, że warunkiem kontroli konstytucyjności przepisów przedkonstytucyjnych jest to, by obowiązywanie przepisu przynajmniej częściowo nakładało się na czas, w którym zaczęła obowiązywać Konstytucja. Poza kognicją Trybunału pozostaje orzekanie w sprawie konstytucyjności takich przepisów, które wywołując skutek niejako jednorazowy, skonsumowały się przed dniem wejścia w życie Konstytucji z 1997 r. (zob. wyroki TK z: 26 października 1999 r., sygn. akt K 12/99; 6 maja 2003 r., sygn. akt P 21/01; 20 stycznia 2004 r., sygn. akt SK 26/03; 16 marca 2004 r., sygn. akt K 22/03; 24 kwietnia 2007 r., sygn. akt SK 49/05; postanowienie TK z 26 maja 2015 r. sygn. akt SK 19/13).

Zgodnie z art. 59 ust. 1 pkt 4 ustawy o TK Trybunał wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania, jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał, z zastrzeżeniem zawartym w ust. 3, że postępowania nie umarza się, jeżeli wydanie orzeczenia w postępowaniu zainicjowanym skargą konstytucyjną jest konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw. Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie wskazywał,

że formalne uchylene bądź też zmiana przepisu nie mogą być automatycznie utożsamiane z pozbawieniem go mocy obowiązującej. Moc obowiązująca aktu normatywnego w rozumieniu art. 59 ust. 1 pkt 4 ustawy o TK utrzymuje się w czasie, w jakim na jego podstawie mogą być wydawane indywidualne akty stosowania prawa przez umocowane organy, gdy może być on stosowany do jakiegokolwiek sytuacji faktycznej (zob. w szczególności wyroki TK z: 31 stycznia 2001 r., sygn. akt P 4/99; 24 kwietnia 2007 r., sygn. akt SK 49/05 oraz postanowienie TK z 28 listopada 2001 r., sygn. akt SK 5/01). Równocześnie jednak w orzecznictwie Trybunału wskazano, że „ustalenie w określonym postępowaniu skutków wcześniejszych zdarzeń prawnych i odwołanie się w tym kontekście do przepisów regulujących daną problematykę w przeszłości (w okresie nastąpienia owych zdarzeń) nie oznacza, że przepisy te stanowią w momencie orzekania część obowiązującego porządku prawnego” (zob. postanowienie TK z: 6 kwietnia 2005 r., sygn. akt SK 8/04 i powołane tam orzeczenia). To, że skutki wywołane w następstwie wejścia w życie aktu normatywnego trwają nadal, nie jest (nie musi być) równoważne temu, że zachowuje on moc obowiązującą w rozumieniu art. 59 ust. 1 pkt 4 ustawy o TK. Trybunał Konstytucyjny stwierdza bowiem w swoim orzecznictwie, że przepis nie obowiązuje w wypadku, gdy jego skutki w całości nastąpiły w przeszłości wraz z wystąpieniem określonego zdarzenia o charakterze jednorazowym, co stanowi przyczynę umorzenia postępowania.

W postanowieniu z 6 listopada 2008 r. (sygn. akt P 5/07) Trybunał wskazał, iż: „Norma prawna obowiązuje (w wąskim znaczeniu tego słowa) w danym momencie, jeżeli w tym momencie stanowi wiążący wzorzec zachowań dla jej adresatów. Uchylenie normy prawnej oznacza, że wzorzec postępowania zawarty w dyspozycji normy przestaje wiązać adresatów normy. Jednocześnie każda norma prawna wywołuje skutki prawne lub faktyczne, które trwają po jej uchyleniu, przy czym skutki te mogą trwać bezterminowo. Przedział czasowy, w którym norma prawna wyznacza określone powinne zachowania jej adresatów, nie pokrywa się z przedziałem czasowym, w którym organy stosujące prawo dokonują oceny określonych zachowań z punktu widzenia tej normy. Należy w związku z tym zwrócić uwagę, że obecne sytuacje prawne podmiotów prawa stanowią następstwo sytuacji i zdarzeń prawnych z przeszłości. Ocena sytuacji prawnych w danym momencie zakłada zawsze domniemane odniesienie do sytuacji i zdarzeń prawnych wcześniejszych, nawet jeżeli odniesienie to nie jest uświadamiane przez podmioty stosujące prawo. Z tego względu

normy prawne obowiązujące w przeszłości warunkują w różny sposób ocenę późniejszych sytuacji prawnych".

5. Problemem mocy obowiązującej art. 2 ust. 1 lit. e dekretu o reformie rolnej Trybunał Konstytucyjny zajmował się już – w pełnym składzie – w sprawie o sygn. akt SK 5/01. Postanowieniem z 28 listopada 2001 r. Trybunał umorzył postępowanie w sprawie, na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. z 1997 r. Nr 102, poz. 643, ze zm.), wobec utraty mocy obowiązującej tego przepisu. W uzasadnieniu postanowienia wskazano m.in.: "Trybunał Konstytucyjny podtrzymuje stanowisko wyrażone w licznych wcześniejszych orzeczeniach, zgodnie z którym przepis obowiązuje w systemie prawa, dopóki na jego podstawie są lub mogą być podejmowane indywidualne akty stosowania prawa, zaś utrata mocy obowiązującej jako przesłanka umorzenia postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym następuje dopiero wówczas, gdy przepis ten nie może być stosowany do jakiegokolwiek sytuacji faktycznej (wyrok z 31 stycznia 2001 r., sygn. P. 4199, OTK ZU Nr 1/2000, s. 57). Przedmiotem kontroli mogą stać się bowiem wszystkie normy prawa obowiązującego. [...] Dekret z 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej nie został formalnie derogowany, jednakże stwierdzenie o jednorazowym działaniu art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu prowadzi do wniosku, że przepis ten nie może znaleźć już zastosowania, to znaczy, że na jego podstawie nie może dojść już do przejęcia gruntów na Skarb Państwa. Dlatego też «wykładnia zwrotu akt normatywny utracił moc obowiązującą powinna zmierzać do oceny, czy zaskarżona norma prawna została usunięta z porządku prawnego nie tylko w sensie formalnoprawnym, lecz także w tym zakresie, czy uchylony przepis nadal wywiera określone skutki dla obywateli i czy może być nadal zastosowany w praktyce» (postanowienie z 13 października 1998 r., sygn. SK 3/98, OTK ZU Nr 5/1998, s. 434). Taka ocena może mieć istotne znaczenie wówczas, gdy realizacja norm prawnych zawartych w ustawie prowadzi do ich «skonsumowania» (por. wyrok z 14 listopada 2000 r., sygn. K. 71/00, OTK ZU Nr 7/2000, s. 1290). [...] Na mocy art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu z 6 września 1944 r. na cele reformy rolnej przeznaczono nieruchomości ziemskie stanowiące własność albo współwłasność osób fizycznych lub prawnych, jeżeli ich rozmiar łączny przekraczał bądź 100 ha powierzchni ogólnej, bądź 50 ha użytków rolnych, a na terenie województw poznańskiego, pomorskiego i śląskiego, jeśli ich rozmiar łączny przekraczał 100 ha powierzchni ogólnej, niezależnie od wielkości

użytków rolnych tej powierzchni. Wszystkie nieruchomości ziemskie wymienione w art. 2 ust. 1 pkt b, c, d i e, przeszły bezzwłocznie, bez żadnego wynagrodzenia, w całości na własność Skarbu Państwa z przeznaczeniem na cele wskazane w art. 1 ust. 2 dekretu. Wyrażenia stanowiące o «przejściu» na własność Skarbu Państwa nieruchomości określonych w lit. e), i to «bezzwłocznym», wskazują jednoznacznie na to, że przewłaszczenie nastąpiło z mocy samego prawa w chwili wejścia dekretu w życie. W myśl art. 21 dekret wszedł w życie z dniem ogłoszenia; ogłoszenie zaś pierwotnego tekstu dekretu nastąpiło w Dzienniku Ustaw Nr 4, poz. 17, pod datą 13 września 1944 r. Jak stwierdził Trybunał Konstytucyjny w uchwale z 16 kwietnia 1996 r., wniosek ten jest niewątpliwie nie tylko ze względu na brzmienie interpretowanego przepisu, a także dlatego, iż ani w samym dekreście, ani w przepisach z nim związanych nie można znaleźć sformułowań, które uzasadniałyby inne stanowisko, np. takie, że przejście prawa własności uzależniono od jakichś aktów stosowania prawa, które miałyby konstytutywny charakter «przejęcia» własności, bądź odraczających w czasie skutek wyrażony w art. 2 dekretu. Oznacza to, że dekret wywoływał *ex lege* skutki polegające na przejściu na własność Skarbu Państwa «nieruchomości ziemskich» określonych w rozpatrywanym przepisie. [...] Z kolei art. 1 ust. 1 dekretu z 8 sierpnia 1946 r. o wpisywaniu w księgach hipotecznych (gruntowych) prawa własności nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej stanowił, że tytułem do wpisania na rzecz Skarbu Państwa w księdze hipotecznej (gruntowej) prawa własności nieruchomości ziemskich wymienionych w art. 2 ust. 1 lit. b), c), d) i e) dekretu o reformie rolnej «jest zaświadczenie wojewódzkiego urzędu ziemskiego, stwierdzające, że nieruchomość ziemska jest przeznaczona na cele reformy rolnej według powołanych wyżej przepisów». Zaświadczenie z istoty swej jest tylko dokumentem poświadczającym istniejący stan, w tym wypadku stan własności gruntowej – ukształtowany z mocy art. 2 ust. 1 lit. b-e dekretu.

Ustalenie, że dekret o reformie rolnej w zakresie prawa własności został zrealizowany *ex lege* 13 września 1944 r., odnosi się do tych części państwa, które w chwili wydania Dekretu stanowiły terytorium Rzeczypospolitej. Z kolei art. 4 dekretu z dnia 13 listopada 1945 r. o zarządzie Ziemi Odzyskanych (Dz.U. Nr 51, poz. 295) – który wszedł w życie z dniem ogłoszenia, tj. 27 listopada 1945 r. (art. 10) – rozciągnął na Ziemi Odzyskane ustawodawstwo (m.in. rolne) obowiązujące na obszarze Sądu Okręgowego w Poznaniu. Na Ziemiach Odzyskanych interpretowany art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu o reformie rolnej wszedł zatem w życie później, bo dopiero

– 27 listopada 1945 r., ze skutkiem przejścia z tym dniem na Skarb Państwa własności nieruchomości określonych pod lit. e) – przy zastosowaniu normy obszarowej przewidzianej *expressis verbis* dla województwa poznańskiego). [...]. Trybunał Konstytucyjny stwierdzając, że art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej miał charakter przepisu, którego moc prawna wyczerpała się wraz z realizacją celu tego przepisu, czyli wraz z przejściem na własność Skarbu Państwa określonych w Dekrecie nieruchomości rolnych, rozważył czy do przedmiotowego przepisu może odnosić się teza, iż przepis uznawany jest za obowiązujący, jeżeli może być zastosowany do zdarzeń mających miejsce w przeszłości, teraźniejszości lub przyszłości. Przyczyną wątpliwości w tej kwestii jest fakt, że w licznych postępowaniach administracyjnych, podobnie jak w postępowaniu w przedmiotowej sprawie, organy administracyjne przywołują przepis art. 2 ust. 1 lit. e) Dekretu. Należy jednak mieć na uwadze, że w tych postępowaniach przepis ten nie był stosowany, ponieważ nie stanowił podstawy rozstrzygnięcia sprawy. Rozstrzygnięcie nie dotyczyło istoty sprawy tzn. przejścia nieruchomości rolnej w trybie Dekretu, lecz nieważności decyzji wydanej w toku procedury przejmowania nieruchomości rolnej przez Skarb Państwa. Przywołanie przedmiotowego przepisu w decyzjach Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz w wyroku NSA oddalającego skargę, nie oznacza jego zastosowania w rozstrzygnięciu sprawy, lecz ma charakter wtórny i służy ocenie, czy przepis ten w procesie przejmowania konkretnej nieruchomości był lub nie był stosowany w sposób dający podstawy do stwierdzenia rażącego naruszenia prawa. W konkluzji Trybunał Konstytucyjny uznał, że art. 2 ust. 1 lit. e) jest przepisem, który utracił moc obowiązującą".

W cytowanym orzeczeniu Trybunał odniósł się również do dopuszczalności merytorycznego rozpoznania konstytucyjności art. 2 ust. 1 lit. e Dekretu ze względu na konieczność ochrony konstytucyjnych praw i wolności skarżących (kwestii obecnie uregulowanej w art. 59 ust. 3 ustawy o TK). Mając na uwadze racje takie, jak trwałość i bezpieczeństwo stosunków prawnych oraz konstytucyjne i ustawowe mechanizmy wykonywania jego orzeczeń o niekonstytucyjności aktów normatywnych, Trybunał stwierdził, że po upływie 60 lat od czasu przeprowadzenia reformy rolnej, gdy zmiany o charakterze społecznym i ekonomicznym stały się nieodwracalne, i ani względy społeczne, ani prawne nie pozwalają na przywrócenie stanu poprzedniego (tj. sprzed wejścia w życie Dekretu), zaś instrumenty prawne, którymi dysponuje Trybunał dla wykonywania swoich kompetencji, nie pozwalają skonstruować rozwiązań, które

pogodziłyby prawa osób, którym odjęto własność z legalnie nabytymi prawami beneficjentów reformy rolnej, uznał on, że obowiązujący w momencie wydawania postanowienia odpowiednik obecnego art. 59 ust. 3 ustawy o TK nie może być stosowany w tym kontekście. Pogląd o niedopuszczalności kontroli art. 2 ust. 1 lit. e dekretu o reformie rolnej wyrażony w postanowieniu pełnego składu Trybunału Konstytucyjnego z 28 listopada 2001 r. (sygn. akt SK 5/01) organ ten potwierdził w postanowieniu z 12 grudnia 2005 r. (sygn. akt SK 4/03). Podobne stanowisko Trybunał Konstytucyjny zajmował w innych sprawach dotyczących przedkonstytucyjnych aktów prawnych, zwłaszcza o skutkach nacjonalizacyjnych, wskazując, że poza kognicją Trybunału Konstytucyjnego pozostaje orzekanie w sprawie konstytucyjności takich przepisów, które wywołując skutek niejako jednorazowy, „skonsumowały się” przed dniem wejścia w życie Konstytucji z 1997 r. (zob. przykładowo postanowienia TK z: 26 października 1999 r., sygn. akt K 12/99; 28 listopada 2001 r., Sygn. akt SK 5/01; 6 maja 2003 r., sygn. akt P 21/01; 20 stycznia 2004 r., sygn. akt SK 26/03; 16 marca 2004 r., sygn. akt K 22/03; 6 kwietnia 2005 r., sygn. akt SK 8/04; 6 listopada 2008 r., sygn. akt p 5/07).

W rezultacie, należy uznać, że postępowanie w niniejszej sprawie, w zakresie dotyczącym kontroli konstytucyjności art. 2 ust. 1 lit. e dekretu o reformie rolnej powinno zostać umorzone na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 4 ustawy o TK.

6. Wątpliwości Sejmu budzi również kwestia dopuszczalności kontroli art. 2 ust. 1 lit. e dekretu o reformie rolnej z uwagi na zasadę *ne bis in idem*. Ta ujemna przesłanka procesowa zachodzi z uwagi na treść rozstrzygnięć TK w przywoływanej sprawie o sygn. akt SK 5/01 oraz zakończonej postanowieniem z dnia 1 marca 2010 r. o sygn. akt. P 107/08. W jednej i drugiej sprawie TK umorzył postępowanie ze względu na utratę mocy obowiązującej dekretu w zakwestionowanym zakresie przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał. Zasada *ne bis in idem* jest wprawdzie stosowana przez polski sąd konstytucyjny zazwyczaj wówczas, gdy uznaje on określony przepis za zgodny z przywołanymi wzorcami kontroli lub stwierdza, że wzorce te są nieadekwatne w konkretnej sprawie, nie oznacza to jednak, że w przypadku wydania postanowienia kończącego postępowanie w sprawie, aczkolwiek natury formalnej, Trybunał – konfrontowany w późniejszym czasie z identycznym problemem prawnym w niezmiennym kontekście normatywnym – nie może również dokonać oceny celowości prowadzenia postępowania w tych samych, pragmatycznych kategoriach.

Skarżący nie przedstawił nowych, niepowołanych wcześniej argumentów, uzasadniających prowadzenie postępowania i wydanie wyroku. TK w postanowieniu z 12 grudnia 2005 r. (sygn. akt SK 4/03) zauważył, iż „zasada *ne bis in idem* może znaleźć zastosowanie również w odniesieniu do tych ustaleń Trybunału, które były podstawą postanowienia o umorzeniu, nawet jeżeli wprost nie znalazły wyrazu w brzmieniu jego sentencji”.

7. Podsumowując, Sejm stwierdza, że w związku z tym, iż przepis stanowiący podstawę ostatecznego orzeczenia sądu, z którym skarżący wiążą naruszenie ich konstytucyjnych wolności lub praw przestał obowiązywać oraz, że TK rozstrzygał już stanowiący przedmiot skargi problem prawny w przeszłości niniejsze postępowanie należy **umorzyć** na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 i pkt 4 ustawy o TK. Rozstrzygnięcie niniejszej sprawy przez Trybunał Konstytucyjny nie jest także konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw (art. 59 ust. 3 ustawy o TK).

MARSZAŁEK SEJMU

Elżbieta Witek